

آب زغرم

و آداب نوشیدن آن

مؤتمم و دیزین : الحاج سليم عابد « پيمان »

Ketabton.com

۱۳۹۵

تتبع و نگارش :

الحاج امين الدين « سعيدى - سعيد افغانى »
مدير مركز مطالعات ستراتيجيك افغان
و مسؤول مركز فرهنگى د حق لاره - جرمنى

آب زمزم و آداب نوشیدن آن

بسم الله الرحمن الرحيم

آب زمزم

و آداب نوشیدن آن

در مورد تاریخچه آب زمزم بهتر خواهد بود بحث خویش را به این حدیث متبرکه آغاز نمایم: امام بخاری از ابن عباس روایت کرده است که هاجر علیها السلام وقتی که او و فرزندش اسماعیل دچار تشنگی گردیدند برکوه مروه رفت و صدائی شنید، بخود گفت: «خاموش، سپس بدقت گوش داد و دوباره همان صدا را شنید و گفت: براستی صدایت

را شنیدم، اگر فریادرس هستی. آنگاه فرشته‌ای را در محل فعلی زمزم دید، که با بال خود، آنجا را می‌کند تا اینکه آب پیدا شد. هاجر شروع کرد بکندن آن تا بصورت حوض درآید و با مشتش از آن برمی‌گرفت و می‌نوشید و فوراً جای مشتش او آب فوران می‌زد».

ابن عباس گوید: پیامبر صلی الله علیه و سلم گفت: «رحم الله أم إسماعیل، لو ترکت زمزم - أو

قال: لو لم تغترف من الماء لكانت زمزم عینا معینا» (خدا مادر اسماعیل را بیمارزد، اگر زمزم را بحال خود می‌گذاشت و از آن با مشتش بر نمی‌داشت و جلوان را نمی‌گرفت، زمزم بصورت چشمه روان در می‌آمد). او گفت: سپس هاجر از آن آب نوشید و بچاهش را شیر داد.

فرشته به وی گفت:

از خشک شدن و ضایع شدن آب این چشمه نترسید. بیگمان این جوان - اسماعیل - و پدرش خانه خدا (بیت الله الحرام) را در اینجا بنیان می‌نهند و خداوند دوستان خود را تباه نمی‌کند و آنان را ضایع نمی‌گرداند.

مورخین مینویسند که آثار چاه آب زمزم پس از مدتی از میان رفت تا آن که عبدالمطلب بار دیگر آن را حفر نمود و از آن زمان تا کنون حاجیان از این آب بهره‌مند می‌شوند.

در توسعه اخیر سالن‌های جداگانه‌ای برای زنان و مردان، در طبقه زیرزمین مطاف، در کنار چاه ساخته شده و زائران از شیردان‌های آبی که در آنجا نصب شده و نیز از ظرف‌های وکلاس که در نقاط مختلف مسجد الحرام از آب زمزم پر می‌شود استفاده می‌کنند.

طهارت به آب زمزم:

امام نووی رحمه الله در مورد اینکه طهارت کردن با آب زمزم جایز است و یا خیر؟ می‌فرماید: «طهارت با آب زمزم مکروه نیست، و این رأی تمام علماء است، بجز روایتی از

آب زمزم و آداب نوشیدن آن

امام احمد (که جایز ندانسته). دلیل ما اینست چون : ممنوعیتی برای آن ثابت نشده است، و از پیامبر صلی الله علیه وسلم ثابت شده که فرمودند : « إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يُجَسُّهُ شَيْءٌ ». صحیح ابی داود (59). یعنی : « آب پاک کننده است و هیچ چیز آن را نجس نمی کند ».

و اما آنچه که از ابن عباس در نهی شستن بوسیله آب زمزم وارد شده، صحیح نیست (یعنی روایت منتسب به ایشان صحیح نیست) .

برای معلومات مزید مراجعه شود به : (کتاب فتاوی الإمام النووی (صفحه 16).
یادداشت :

بسیاری از علماء استفاده از آب زمزم را برای ازبین بردن نجاسات مکروه و حتی بعضی علماء آنرا حرام دانسته اند، بطور مثال اما م ابو حنفیه (رح) طی فتاوی شرعی تصریح کرده که: غسل جنابت نباید با آب زمزم صورت گیرد . (ارشاد الساری شرح مناسک ملا علی القاری) (صفحه 328).

آداب نوشیدن آب زمزم :

تعدادی از علماء بدین عقیده اند که : نوشیدن آب زمزم بمانند دیگر آبها، مستحب است که بصورت نشسته صورت گیرد ، ولی در ضمن می افزیند که : اگر کسی آب زمزم را ایستاده هم بنوشد فرقی ندارد، زیرا در روایات اسلامی ثابت شده که پیامبر صلی الله علیه وسلم بصورت ایستاده هم آب زمزم را نوشیدند، ولی غالباً بصورت نشسته آب نوشیدند. و اینگونه نیست که آب زمزم حتما باید ایستاده باشد، چرا که دلیلی بر لزوم ایستاده نوشیدن آب زمزم وارد نیست، و اصلاً دلیلی بر تفاوت آداب نوشیدن آب زمزم با آب معمولی نیست.

و آنچه از حدیث حدیث ابن عباس رضی الله عنه آمده که می گوید: « سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ زَمْزَمَ فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ ». بخاری (1637). یعنی: « از آب زمزم به رسول الله صلی الله علیه وسلم دادم و او با حالت ایستاده آن را نوشید ».

علما این حدیث را دلیل بر جواز نوشیدن آب ، معمولی یا زمزم ، بصورت ایستاده می دانند، نه دلیل بر وجوب ایستاده نوشیدن آب زمزم! چرا که احادیث زیادی وارد شدند که ثابت می کند پیامبر صلی الله علیه وسلم آب را بحالت نشسته نوشیدند؛ و حتی از نوشیدن بصورت ایستاده نهی کردند، چنانکه از انس و ابوسعید خدری رضی الله عنهما روایت شده که : « أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجَرَ (فِي لَفْظٍ : نَهَى) عَنِ الشَّرْبِ قَائِمًا » مسلم (2024) و (2025). یعنی: پیامبر صلی الله علیه وسلم از نوشیدن بحالت ایستاده نهی فرمودند.

اما علماء با جمع بین حدیث ابن عباس و احادیث دیگری که نوشیدن آب بصورت ایستاده را جایز می داند، با احادیث نهی از نوشیدن بصورت ایستاده، گفتند: از آنجائیکه پیامبر صلی الله علیه وسلم اکثراً بصورت نشسته آب نوشیدند، لذا افضل آنست بصورت نشسته آب نوشید، ولی جایز است که بصورت ایستاده هم آب نوشید ولی کراهت دارد، و فرقی بین آب معمولی با آب زمزم در این حکم وجود ندارد.

امام نووی رحمه الله درباره احادیث وارد شده درباره نوشیدن آب چنین می گوید: « بحمد الله اشکال (و تعارضی) بین این احادیث وجود ندارد، و هیچیک از آن احادیث ضعف

آب زمزم و آداب نوشیدن آن

ندارند بلکه همه صحیح هستند، و رأی درست آنست که نهی پیامبر صلی الله علیه وسلم (بر ایستاده نوشیدن) حمل بر کراهت تنزیهی می شود، و اما اینکه پیامبر صلی الله علیه وسلم بصورت ایستاده آب نوشیدند، این دلیل بر جواز است، پس اشکال و تعارضی (بین احادیث) نیست...

(در ادامه می گوید): پیامبر صلی الله علیه وسلم برای بیان جواز چیزی گاهی برای یک یا دو بار آنرا انجام می داد (تا مردم بدانند که جایز است) ولی بر حالت افضل مواظبت و مداومت داشتند، و برای همین بیشتر وضوهای ایشان سه بار سه بار بود (یعنی اعضای وضو را سه بار می شستند) و بیشتر طواف ایشان با پیاده بود، و بیشتر نوشیدن ایشان بحالت نشسته بود، و این امر واضح و روشن است و کسی که اندکی علم داشته باشد در آن تشکیک وارد نمی کند

تبرک با آب زمزم :

در حدیثی از ابوذر رضی الله عنه در ماجرای اسراء و معراج روایت شده است که: « أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «... فنزل جبرئيل عليه السلام ففرج صدري، ثم غسل بها زمزم...» یعنی: جبرئیل فرود آمد و سینه مرا شکافت و با آب زمزم شستشو داد. (بخاری: 349)

محمود بن احمد بن موسی ابو محمد بدر الدین العینی حنفی در شرح این حدیث می گوید: « و این قطعا دلالت بر فضل آب زمزم دارد؛ چرا که جبرئیل شستن سینه پیامبر صلی الله علیه وسلم را مختص آب زمزم گردانیده است. » (عمدة القاری 277/9) ابن عباس رضی الله عنه می فرماید: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: « إن الحمى من فيح جهنم، فأبردوها بماء زمزم. » یعنی: برآستی که تب از (جنس) گرمای جهنم است، پس آنرا با زمزم خنک گردانید. مسند امام احمد 391/1

قطعا منتفع شدن از این همه منافع آب زمزم به توفیق باری تعالی میسر است و به خاطر برکتی است که الله تعالی در آن آب قرار داده است.

هرچند خصوصیات و ویژگی های مبارک دیگری برای آن ذکر کرده اند ولی صحت آنها به اثبات نرسیده اند.

بردن آب زمزم توسط حجاج :

همه علماء برجایز بودن انتقال آب زمزم به تمامی نقاط و سرزمینهای دیگر جهت تبرک به آن، اتفاق نظر دارند. علت جواز آن هم حدیثی است از ام المومنین حضرت بی بی عایشه رضی الله عنها که وی آب زمزم را با خود حمل می کرد و می گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم نیز همین کار را می کردند. (ترمذی 295/3 حدیث حسن و غریب است) ابن تیمیه رحمه الله می گوید: جایز است هرکس مقداری از آب زمزم را با خود به جایی دیگر حمل کند زیرا که سلف صالح چنین کرده اند. (رسائل الکبری ابن تیمیه 1413/2).

اما تبرک به آب زمزم در شرع ثابت شده و حتی تبرک به آن در شرع مستحب است، ولی باید در نظر داشت که کسی که از آن می نوشد تا مریضیش شفا یابد شفا را همواره از جانب الله تعالی بداند و آب زمزم را با این نیت بنوشد که خداوند آن آب را سببی برای شفایش قرار داده است.

آب زمزم و آداب نوشیدن آن

آب زمزم با فضیلت ترین آب روی کره زمین است:

الله تعالی به آب زمزم خصلتی شفا دهنده بخشیده که در دیگر آبهای معمولی وجود ندارد. خداوند تبارک و تعالی چاه زمزم را به خصوصیت های مبارکی مختص گردانیده است از جمله:

1- چاه زمزم با فضیلت ترین آب روی کره زمین است.

ابن عباس می گوید: « قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « خير ماء على وجه الأرض ماء الزمزم » یعنی: بهترین آب بر روی زمین آب زمزم است. طبرانی در معجم الكبير 98/11

و از ابوذر رضی الله عنه در ماجرای اسراء و معراج روایت شده است که: آن رسول الله صلی الله علیه وسلم قال: « ... فنزل جبرئیل علیه السلام ففرج صدري، ثم غسل بها زمزم... » یعنی: جبرئیل فرود آمد و سینه مرا شکافت و با آب زمزم شستشو داد. بخاری: 349

محمود بن احمد بن موسی ابو محمد بدر الدین العینی حنفی در شرح این حدیث می گوید: « و این قطعا دلالت بر فضل آب زمزم دارد؛ چرا که جبرئیل شستن سینه پیامبر

صلی الله علیه وسلم را مختص آب زمزم گردانیده است. » عمدة القاری 277/9

2- سیر شدن کسی که آب زمزم را بنوشد.

در جریان اسلام آوردن ابوذر رضی الله عنه، زمانی که سه روز در مکه اقامت می کند، او اندازه یک روز و نیم به جای اینکه هر نوع طعامی بخورد،

از آب زمزم می نوشد و پیامبر صلی الله علیه وسلم به وی می گوید: « إنها مباركة، إنها طعام طعم. » یعنی: به راستی که آب زمزم مبارک است و آن غذایی است که صرف گشته است. مسلم 1922/4

ابن اثیر رحمه الله می گوید: « یعنی انسان با نوشیدن آن سیر می گردد همچنان که با خوردن غذا سیر می شود. »

(النهاية لابن الأثير 125/3)

3- شفا یافتن به وسیله نوشیدن آن.

ابن عباس رضی الله عنه می فرماید: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: « إن الحمى من فيح جهنم، فأبردوها بماء زمزم. » یعنی: برآستی که تب از (جنس) گرمای جهنم است، پس آنرا با زمزم خنک گردانید. مسند امام احمد 391/1

قطعا منتفع شدن از این همه منافع آب زمزم به توفیق باری تعالی میسر است و به خاطر برکتی است که الله تعالی در آن آب قرار داده است.

هر چند خصوصیات و ویژگی های مبارک دیگری برای آن ذکر کرده اند ولی صحت آنها

آب زمزم و آداب نوشیدن آن

به اثبات نرسیده اند. علماء برجایز بودن انتقال آب زمزم به تمامی نقاط و سرزمینهای دیگر جهت تبرک به آن، اتفاق نظر دارند. علت جواز آن هم حدیثی است از ام المومنین عایشه رضی الله عنها که وی آب زمزم را با خود حمل می کرد و می گفت: پیامبر صلی الله علیه و سلم نیز همین کار را می کردند. (ترمذی 295/3 حدیث حسن و غریب است) ابن تیمیه رحمه الله می گوید:

جایز است هرکس مقداری از آب زمزم را با خود به جایی دیگر حمل کند زیرا که سلف صالح چنین کرده اند. (رسائل الکبری ابن تیمیه 1413/2).

خلاصه اینکه، آب زمزم دارای خصلتها و ویژگیهایی است که الله تعالی به لطف خود در آن نهاده که سایر آبهای دیگر از داشتن آن ویژگیها محرومند و این فضل الله تعالی به مخلوقاتش است که در هرکس و هرچیز بخواهد قرار می دهد: «ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ» (مائده 54)

یعنی: این، فضل خداست که به هر کس بخواهد (و شایسته ببیند) می دهد؛ و (فضل) خدا وسیع، و خداوند داناست.

و تبرک به آب زمزم در شرع ثابت شده و حتی تبرک به آن در شرع مستحب است، ولی باید در نظر داشت که کسی که از آن می نوشد تا مریضیش شفا یابد شفا را همواره از جانب الله تعالی بداند و آب زمزم را با این نیت بنوشد که **خداوند آن آب را سببی برای شفای من قرار داده است.**

ایا جایز است که آب زمزم با توجه به خصوصیتی که دارد برای مداوا به جایی دیگر برده شود، آیا در صورت بردن به جایی دیگر همچنان خاصیتش را حفظ می کند؟

بله جایز است که انسان آب زمزم را از مکه به جاهایی دیگر ببرد، و خصوصیت هایی که در مکه دارد آن جا هم در آن وجود دارد.

طوریکه در حدیث ابی هریره و عایشه آمده: (ان النبیص کان یعود بعض اهله یمسح بیده الیمنی و یقول: اللهم رب الناس اذهب البأس واشف انت الشافی لاشفاء الا شفاءک شفاء لا یغادر سقما) رسول خدا صلی الله علیه و سلم برای یکی از اعضاء خانواده اش که مریض بود این دعا را می خواند و با دست راست او را مالش می داد: خداوند ای پروردگار انسان ها رنجوری را بیرون کن و شفا فرما زیرا تو شفا دهنده ای و شفایی به غیر از شفای تو نیست شفای آن چنان که اثری از رنجوری باقی نگذارد. بخاری کتاب الطب: (5742) مسلم (2191) (46).

فضایل خاصی آب زمزم:

- 1- اولین برجستگی خاصی که در آب زمزم قرار دارد اینست که: این آب در مقدس ترین مکان روی زمین یعنی در نزدیکی بیت الله الحرام و مقام ابراهیم فواره نموده است.
- 2- دومین خصوصیت آب زمزم در آنست که: قلب مبارک پیغمبر صلی الله علیه و سلم به این آب شستشو داده شده است، سینه پیغمبر صلی الله علیه و سلم چهار مرتبه شکافته شد و قلب مبارک شان به آب زمزم شسته شد چنانچه در صحیح بخاری روایت شده یکمرتبه در سنین چهار سالگی که در نزد مادر رضاعی خود حلیمه سعديه بود و مرتبه دیگر در ده سالگی و مرتبه سوم وقتیکه با نزول وحی توسط جبرئیل به پیغمبری مبعوث شد و مرتبه

آب زمزم و آداب نوشیدن آن

- چهارم شب اسراء و معراج و قتیکه به آسمانها عروج نمودند .
- 3- سومین خصوصیت آب زمزم اینست که جانشین غذاء بوده و در گرسنگی انسان را کفایت می کند امام قرطبی درین مورد فرمود: خداوند ملکی را فرستاد و آن ملک آب را فواره داد که در جای خوراک میاستند و در صحیح مسلم روایت شده: آنگاه که ابوذر رضی الله عنه به مکه آمد و داخل حرم شده و مدت سی روز در آنجا باقی ماند پیغمبر صلی الله علیه وسلم از او پرسید از چپي وقت در اینجا هستی؟ ابوذر در جواب گفت مدت سی شبانه روز میشود پیغمبر صلی الله علیه وسلم پرسید کی تو را غذا میداد؟ او گفت غذایی من آب زمزم بود و از نوشیدن آن فربه شدم و هیچ احساس گرسنگی نمیکنم.
- رسول معظم اسلام فرمودند این آب مبارکی است که غذایی خوردنی نیز میباشد.
- و امام ابن قیم در کتاب خویش زادالمعاد میفرماید: « کسانی زیادی را دیدم که غذایی شان آب زمزم بود و هیچ احساس گرسنگی نمیکردند و توأم با دیگر مردمان طواف نموده و مناسک حج را به توانائی کامل انجام می دادند حتی بعضی شان برایم گفتند که مدت چهار روز غذایی آنها آب زمزم بوده است.
- 4- خصوصیت دیگر آب زمزم در این است که در این آب شفاء بسیاری از امراض حسی و معنوی در آن نهفته است .

آداب استعمال آب زمزم :

نوشیدن آب زمزم سنت است و سنت بودن آن در موارد ذیل وارد شده است؛ وقت فارغ شدن حاجی از طواف خانه کعبه و قبل از شروع در سعی و هم چنان بعد از اداء دیگر مناسک حج. البته این سنت بودن فقط برای کسی هست که به حج یا عمره رفته است اما برای دیگران هیچ حکمی ندارد بلکه یک امر مباحی می باشد.

و آداب نوشیدن آب زمزم همان آداب نوشیدن همه آب ها می باشد که قرار آتی بیان می گردد: به دست راست خود بنوشد و داخل آب نفس نکشد و در سه بار نفس کشیدن (در خارج از آب) بنوشد و پیش از نوشیدن بسم الله بگوید و بعد از آن الحمد لله.

بعضی خطاها و برداشت های نادرست در مورد آب زمزم :

- 1- از جمله خطاهای شایع بین بعضی مردم گمان اینکه نوشیدن از آب زمزم از جمله مناسک و جویی و لازمی حج و عمره است در حالیکه چنین نیست بلکه نوشیدن آن یک امر استحبابی بوده و لازمی نمی باشد.
- 2- از جمله اشتباهات باور و اعتقاد بعضی بر این که خصوصیت آب زمزم با بیرون نمودن آن از مسجدالحرام تغییر میابد (مراد تغییر مزه آنست).
- 3- اعتقاد بعضی بر استحباب و مشروعیت شستن کفن ها به آب زمزم در حالیکه این اعتقاد هیچ اصلی ندارد.
- 4- دیگر از اشتباهات در زمینه آب زمزم اعتقاد بعضی مردم بر حرام بودن پختن چیزی و یا هم پختن چای و امثال آن به آب زمزم می باشد.
- 5- باور به این که آوردن آب زمزم بعنوان سوغات حج یکی از ضرویات حج است چنانچه اگر حاجی نتواند آب زمزم با خود بیاورد طوری احساس می شود که گویا حج او ناقص می باشد. **پایان**

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**